

PENĚŽNÍ ZŘÍZENÍ

Petr Mrkývka © 2012

Právo peněžního systému =

- **Měnové právo**

právo peněžního zřízení

právo peněžního oběhu

a platebního styku

nucený oběh

elektronické peníze

bezhotovostní platební styk

Měnová suverenita

- Zásada *lex monetae* = každý stát má výlučné právo vytvořit si a disponovat s vlastní měnou
- Výkon práv nad měnou, právo vytvářet vlastní měnovou politiku a uplatňovat ji na vlastním území
- Zákaz měnové diskriminace

Měnová reforma

- Změna peněžní jednotky
- Změna hodnoty měny
- Změna parity
- Změna emisního oprávnění, změna měnového regálu
- Měnová sukcese

Měnová sukcese

- ***Měnová sukcese*** – nástupnictví po jiné měně platné na daném území
- ***Pravá měnová sukcese*** – právní stav, ve kterém dochází ke kontinuitě práv a závazků po nahrazení jedné měny jinou
- **1919, 1939, 1993, ????? (EUR)**

Peněžní reforma

- Prostá výměna znaků peněz
- Cca po 10 – 20 letech
- Důvody: technické, preventivní, ideologické, státoprávní, estetické ...
- Následky: ukončení platnosti vzoru platidel, stažení z oběhu, výměna, prekluze, likvidace
- Státy bez monetární prekluze: např. USA

Měnový zákon

- Sen o kodifikaci měnového práva – měnový kodex = důstojný základ peněžního systému daného státu
- V ČR doplňuje měnový zákon: **Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, Zákon č. 60/1993 Sb., o oddělení měny, Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosu z trestné činnosti a financování terorismu**

Obsah měnového zákona

- Peněžní jednotka a dílčí peněžní jednotka
- Parita a konvertibilita
- Znaky peněz a pravidla jejich emise
- Emisní instituce a emisní oprávnění
- Pravidla nuceného oběhu a bezhotovostního platebního styku
- Ochrana měny
- Vztah k předcházející měně

Konstitucionalizace měny

- Zakotvení měny jako znaku suverenity státu v normativním právním aktu nejvyšší právní síly
- Měna jako národní symbol
- Př.: „*K) cikk*

Magyarország hivatalos pénzneme a forint.“

- Ústavní pořádek ČR: ?

Ústava ČR

1993 – 2001
HLAVA ŠESTÁ

Česká národní banka

Čl.98

(1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je **péče o stabilitu měny**; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.

(2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.

Od 2002
HLAVA ŠESTÁ

Česká národní banka

Čl.98

(1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je **péče o cenovou stabilitu**; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.

(2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.

Ústavní zákon o československé federaci

do 21.12.1970

Čl.8

(1) Do společné působnosti
Československé
socialistické republiky a
obou republik patří:
c) **emisní činnost,**

1970-1992

Čl.7

(1) Do působnosti
(federace) patří:

c) **měna,**

Konstytucjonalizacja w Polsce

Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483

Art. 227.

1. Centralnym bankiem państwa jest Narodowy Bank Polski. Przysługuje mu **wyłączne prawo emisji pieniądza** oraz ustalania i realizowania polityki pieniężnej. Narodowy Bank Polski **odpowiada za wartość polskiego pieniądza**.
2. Organami Narodowego Banku Polskiego są: Prezes Narodowego Banku Polskiego, Rada Polityki Pieniężnej oraz Zarząd Narodowego Banku Polskiego.
3. Prezes Narodowego Banku Polskiego jest powoływany przez Sejm na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej na 6 lat.
4. Prezes Narodowego Banku Polskiego nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.

Slovensko 462/1992 Zb.

Do 30.6.2001

Čl.56

Čl.56

Slovenská republika
zriaďuje emisnú banku.
Podrobnosti ustanoví zákon.

(1) Národná banka Slovenska je nezávislá centrálna banka Slovenskej republiky. Národná banka Slovenska môže v rámci svojej pôsobnosti vydávať všeobecne záväzné právne predpisy, ak je na to splnomocnená zákonom.

(2) Najvyšším riadiacim orgánom Národnej banky Slovenska je Banková rada Národnej banky Slovenska.

Peněžní zřízení ČR

- ZČNB (6/1993 Sb.)
- Peněžní jednotka: koruna česká „Kč“
- Dílčí jednotka: haléř (1:100)
- ISO 4212: CZK (ISO 3166+měna)
- Emisní instituce: ČNB
- Parita: Ø
- Znaky peněz: mince, bankovky

ZČNB

§ 12 Měnový monopol

Česká národní banka má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní (dále jen "bankovky a mince").

§ 13

Peněžní jednotkou v České republice je koruna česká, zkratka názvu je "Kč". Koruna česká se dělí na sto haléřů.

§ 14

Česká národní banka spravuje zásoby bankovek a mincí a organizuje dodávky bankovek a mincí od výrobců v souladu s požadavky peněžního oběhu.

§ 15

Česká národní banka **sjednává** tisk bankovek a ražbu mincí a dozírá na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných bankovek a mincí a na úschovu a ničení tiskových desek, razidel a neplatných a vyřazených bankovek a mincí.

§ 16

(1) Platné bankovky a mince vydané Českou národní bankou jsou zákonnými penězi ve své nominální hodnotě při všech platbách na území České republiky.

(2) Mince z drahých kovů, pamětní mince a mince ve zvláštním provedení určené ke sběratelským účelům mohou být prodávány za ceny odlišné od jejich nominální hodnoty.

EMISE

Emise

- Emise znaků peněz – emise platidel
- Emise peněz – úvěr / obligatorní rezervy u ČNB aj.

Nástroje měnové regulace

§ 23

Česká národní banka stanoví úrokové sazby, rámce, splatnosti a další podmínky obchodů, které provádí podle tohoto zákona a zvláštních zákonů.¹⁾

§ 25

(1) Česká národní banka může požadovat, aby banky, pobočky zahraničních bank a spořitelní a úvěrní družstva měly na účtě u České národní banky uloženu stanovenou část svých zdrojů (dále jen "povinné minimální rezervy").

(2) Povinné minimální rezervy mohou činit nejvýše 30 % celkových závazků instituce, která má povinnost podle odstavce 1, snížených o závazky této instituce vůči jiným institucím, které mají povinnost podle odstavce 1.

§ 26

(1) Pokud banka, pobočka zahraniční banky nebo spořitelní a úvěrní družstvo neudrží stanovenou povinnou minimální rezervu, je Česká národní banka oprávněna účtovat jí z částky, o kterou není stanovená povinná minimální rezerva naplněna, úrok ve výši odpovídající dvojnásobku platné lombardní sazby.

(2) Při zvýšení úrovně povinných minimálních rezerv určí Česká národní banka lhůtu, ve které se instituce, podléhající povinnosti podle § 25 musí se zvýšením vyrovnat.

§ 26a

Pravidla pro plnění povinností stanovených v § 25 a 26 stanoví Česká národní banka opatřením vyhlášeným ve Věstníku České národní banky.

Emise znaků peněz

- Monopol emise platidel - 1 emisní instituce
- Dělený monopol: USA, GB

Bankovky – centrální banka(y)

Mince - stát

39/1948 Sb., o platidlech československé měny

- Bankovky NBČS
- Drobná platidla a pamětní mince – stát
- Drobná platidla: mince a drobné peníze papírové
- Určené nominály
- Maxima emise drobných platidel: 400 Kčs na hlavu

Emisní normativní akt

- Sekundární normativní akt
- Vyhláška ČNB „emisní vyhláška“
- § 22 ZČNB
- Vyhlášky o vydání platidel
- Vyhlášky o ukončení platnosti platidel
- Spojení vydání nového vzoru a stažení vzoru

Obsah emisní vyhlášky I

- Druh platidla,
- nominální hodnota,
- rozměry, hmotnost, materiál,
- vzhled a další náležitosti
- vydání do oběhu.

Obsah emisní vyhlášky II

- ukončení platnosti
- způsob výměny
- doba výměny (prekluze)

Čas

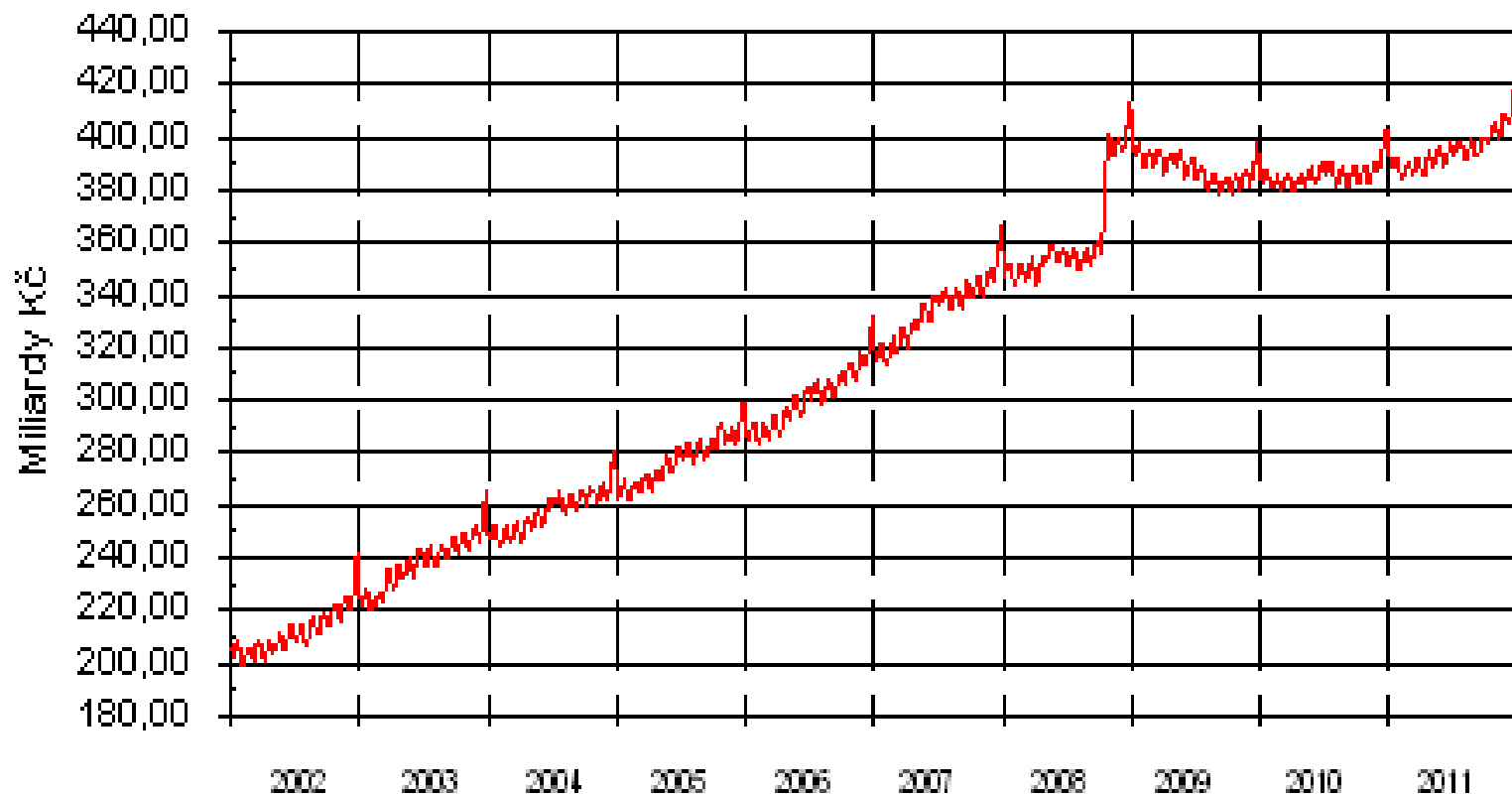
- Platnost
 - Účinnost
 - Vydání do oběhu
- Platnost
 - Účinnost
 - Ukončení platnosti
 - Výměna u všech bank
 - Výměna jen u ČNB
(prekluze)

Počty vyrobených mincí

zdroj ČNB

	50 Kč	20 Kč	10 Kč	5 Kč	2 Kč	1 Kč	50 haléřů	20 haléřů	10 haléřů
2011	4 021 630	21 600	21 630	21 650	11 480 640	22 071 650			
2010	17 213 200	14 200	16 814 200	14 714 200	26 057 200	15 007 800			
2009	36 722 250	14 200	10 514 200	19 914 200	25 421 200	38 370 600			
2008	9 530 800	19 500	10 095 300	11 619 500	26 269 500	29 619 500	19 500		
2007	23 000	23 000	23 000	23 000	30 023 000	14 173 000	35 023 000		
2006	33 000	2 099 000	33 000	25 033 000	33 000	27 100 000	40 033 000		
2005	17 000	9 869 778	17 000	17 000	17 000	17 000	36 817 000		
2004	38 555	8 253 507	2 259 740	38 940	15 662 556	20 999 940	935 145	200	350
2003	25 000	25 000	18 750 000	25 000	20 958 000	15 915 000	41 551 000	25 000	3 025 000
2002	20 261	20 999 990	23 646	21 348 485	20 944 574	26 248 156	26 249 788	23 490	81 499 490
2001	18 500	27 500	27 500	27 500	26 119 500	21 813 550	21 427 500	44 427 500	41 527 500
2000	28 936	15 714 646	10 062 799	28 931	27 500	9 698 500	15 755 940	31 468 585	52 499 940

Vývoj výše oběživa od 1.1.2002 do 31.12.2011

Struktura bankovek v oběhu

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	124 915,3	30,3%	25,0	7,1%	2,4
2 000 Kč	124 666,5	30,3%	62,3	17,7%	6,0
1 000 Kč	123 681,3	30,0%	123,7	35,0%	11,9
500 Kč	10 699,6	2,6%	21,4	6,1%	2,1
200 Kč	10 600,4	2,6%	53,0	15,0%	5,1
100 Kč	5 028,1	1,2%	50,3	14,2%	4,8
50 Kč	606,9	0,1%	12,1	3,4%	1,2
20 Kč	104,2	0,0%	5,2	1,5%	0,5
bankovky celkem	400 302,3	97,2%	353,0	100,0%	33,9

Struktura mincí v oběhu

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
50 Kč	3 614,6	0,9%	72,3	4,1%	7,0
20 Kč	2 952,8	0,7%	147,6	8,4%	14,2
10 Kč	1 729,4	0,4%	172,9	9,9%	16,6
5 Kč	1 006,4	0,2%	201,3	11,5%	19,4
2 Kč	709,8	0,2%	354,9	20,3%	34,1
1 Kč	434,7	0,1%	434,7	24,8%	41,8
0,50 Kč	183,3	0,0%	366,5	20,9%	35,2

PENĚŽNÍ OBĚH

Platidla - kategorie

- Tuzemská bankovka
- Tuzemská mince
- Pamětní mince

Tuzemská bankovka

- **Tuzemská bankovka:** bankovka znějící na koruny české, vydaná Českou národní bankou, která je platná nebo kterou lze za platnou vyměnit.
- Nominály: 100, 200, 500, 1000, 2000, 5000
- Neplatné: 20, 50 a všechny nominály vzoru 1993

Tuzemské mince

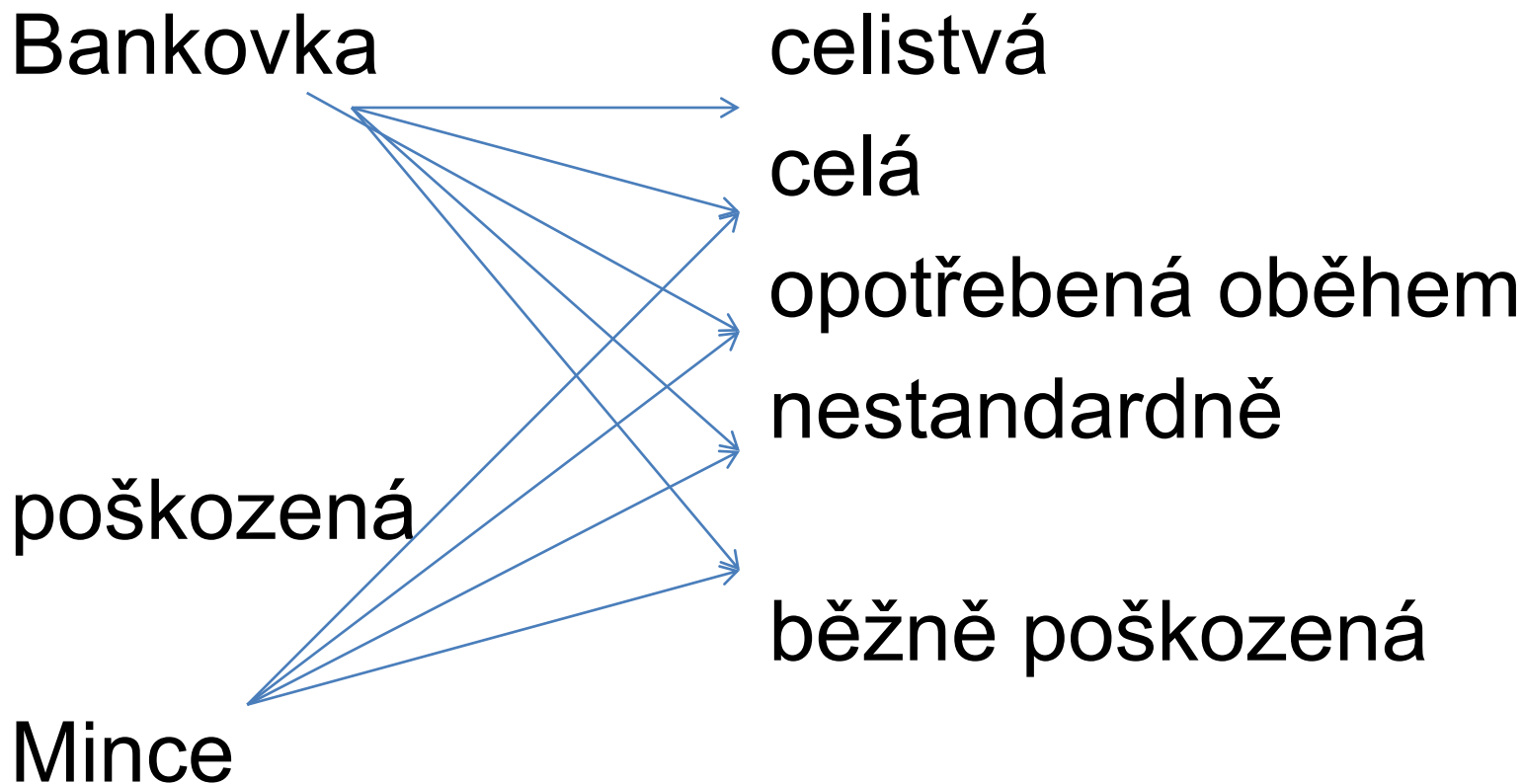
- **Tuzemská mince** je mince znějící na koruny české, vydaná Českou národní bankou, která je platná nebo kterou lze za platnou vyměnit
- Nominály – Kč: 1, 2, 5, 10, 20, 50
- Neplatné nominály – všechny mince znějící na haléře – tj: 10, 20, 50

Pamětní mince

- **Pamětní mince** je tuzemská mince vyrobená z obecných nebo drahých kovů určená ke sběratelským účelům.
- 113 emisí stříbrných a zlatých mincí

Kvalitativní kategorie platidel

Celá a celistvá

- **celá** je tuzemská bankovka, které:
 - a) nechybí žádná její část, nebo
 - b) které chybí pouze část nebo části okraje na obvodu bankovky
- **celá** je tuzemská mince, jejíž plocha nebyla zmenšena, nebo mince vyrobená z více částí, které nechybí žádná její část
- **celistvá** je tuzemská bankovka, která tvoří souvislý celek

Opotřebená oběhem

- **opotřebovaná oběhem je celá a celistvá** tuzemská bankovka, která je:

odřená, zašpiněná nebo **pomačkaná**,

- **Mince opotřebovaná oběhem je celá**

Nestandardně poškozená bankovka

- jejíž obrazec je nečitelný, deformovaný nebo proděravělý,
- ohořelá nebo ztlelá,
- popsaná, pomalovaná, přetištěná, potištěná, obarvená, odbarvená, poškozená biologickým nebo jiným materiálem, nejde-li o nepatrná poškození nebránící dalšímu oběhu, a
- poškozená nástražným zařízením na ochranu proti krádeži a tuzemská bankovka skládající se z více než 2 částí,
- **X běžně poškozená**

Nestandardně poškozená mince

- obrazec nebo reliéf je nečitelný, její tvar je deformovaný,
- mince nastřižená nebo proděravělá,
- vyrobená z více částí, jejíž jednotlivé části jsou odděleny,
- která je podélně rozštěpená v hraně na část s lící a část s rubovou stranou,
- poškozená nástražným zařízením na ochranu proti krádeži

X běžně poškozená

Subjekty nuceného oběhu

- **ČNB:** emisní banka, Národní středisko pro padělky, Národní středisko pro analýzu padělků bankovek a Národní středisko pro analýzu padělků mincí
- **Úvěrová instituce:** banka, zahraniční banka v rozsahu, v němž vykonává činnost v České republice prostřednictvím pobočky, a spořitelní a úvěrní družstvo
- úvěrová instituce provádějící **pokladní operace**
- **Směnárník:** ten, kdo je oprávněn provozovat směnárenskou činnost na základě registrace ke směnárenské činnosti podle devizového zákona

Pokladní operace

přijetí vkladu tuzemských bankovek nebo tuzemských mincí **na účet** vedený úvěrovou institucí nebo **výplata** tuzemských bankovek nebo tuzemských mincí **z tohoto účtu**, prováděné v místě k tomu určeném zaměstnanci úvěrové instituce nebo osobami jednajícími jménem nebo na účet úvěrové instituce.

Oběh bankovek a mincí

- Relativně nucený oběh
- Každý je povinen přijmout tuzemské bankovky a mince bez omezení, ledaže je oprávněn jejich příjem odmítnout
- Neplatné – stažené z oběhu /ÚI-PPO/
- Pamětní mince, neplatná platidla /x ČNB, ÚI-PPO/
- 50 tuzemských mincí v jedné platbě /x ČNB, ÚI-PPO/
- Poškozené /FO/
- Poškozená – necelá /PO/

Výměna

§ 17 (ZČNB)

- (1) Česká národní banka vyměňuje na požádání poškozené bankovky a mince, které vydala, za bankovky a mince nepoškozené.
- (2) Česká národní banka může odmítnout vyměnit bankovky nebo mince, jejichž obrazec nebo reliéf je nečitelný nebo proděravělý, a zbytky bankovek menší než čtvrtina původní plochy bankovek. Takové bankovky a mince se předložiteli odeberou bez náhrady a zničí; v odůvodněných případech může Česká národní banka výjimečně náhradu poskytnout.
- (3) Česká národní banka neposkytuje náhrady za bankovky a mince, které byly zničeny nebo ztraceny. Bez náhrady mohou být odebrány bankovky, jejichž vzhled byl pozměněn, zejména bankovky, které byly popsány, pomalovány, přetištěny, potištěny, perforovány, nebo které byly zamazány barvou, lepidlem nebo jiným podobným materiálem.

Výměna ex officio

- Bankovky a mince opotřebované oběhem Česká národní banka stahuje z oběhu, ničí je a nahrazuje bankovkami a mincemi novými.
- Česká národní banka spravuje zásoby bankovek a mincí a organizuje dodávky bankovek a mincí od výrobců v souladu s požadavky peněžního oběhu.

Principy výměny

- Výměna platných
- Výměna platných stahovaných z oběhu
- Zákaz vrácení do oběhu opotřebovaných a poškozených platidel
- Pravidla třídění

Příjem poškozených platidel

- Běžně poškozené tuzemské bankovky a mince
- Nestandardně poškozené tuzemské bankovky

Náhrady 100%

- Za celé
- Celistvé: se jedná o bankovky, jejichž celková plocha je větší než 50 %, které jsou celistvé nebo které se skládají nejvýše ze 2 částí, jež nepochybně patří k sobě (v případě pochybností o tom, zda jednotlivé části bankovky patří k sobě, se posuzuje každá část samostatně)
- Nestandardně poškozené tuzemské bankovky a mince se nevyměňují. X pohromy

Poskytování náhrady za necelá platidla

- Prováděcí vyhláška ČNB 274/2011 Sb.
- Celková plocha necelé tuzemské bankovky se určuje přiložením na mřížku, která rozděluje plochu bankovky stejným počtem svislých i vodorovných linek na 100 stejně velkých políček. Náhrada za necelou tuzemskou bankovku se poskytne, je-li
 - a) nejméně 51 políček mřížky zakryto více než z poloviny a zároveň je celková plocha necelé bankovky větší než 50 %, nebo
 - b) 50 políček mřížky zakryto ze 100 % a navíc je zakryto alespoň částečně i další políčko.

Padělání, pozměňování a reprodukce

Definice

- Padělání
- Pozměňování
- Reprodukce

Trestné činy proti měně a platebním prostředkům (40/2009 Sb.)

- § 233 – Padělání a pozměnění peněz
- § 234 - Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku
- § 235 – Udávání padělaných a pozměněných peněz
- § 236 – Výroba a držení padělatelského náčiní
- § 237 – Neoprávněná výroba peněz
- § 239 – Ohrožování oběhu tuzemských peněz

15/1932 Sb. z. n.

- Mezinárodní úmluva o potírání penězokazectví z 20.4.1929
- prof. **Jaroslav Kalláb**
mezinárodní a trestní právo